

ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΚΥΚΛΟΣ: ΕΠΙΣΤΗΜΗ

1^ο ΘΕΜΑ

ΕΥΘΥΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ – ΡΟΛΟΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

« Μετά τις πολλές και σκληρές επικρίσεις που δέχθηκε η επιστήμη στην εποχή μας, (κυρίως μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και τη ρίψη της ατομικής βόμβας) πολλοί επιστήμονες, απολογούμενοι, υποστηρίζουν ότι η επιστήμη δεν είναι πολιτικά ουδέτερη. Ακόμη, θεωρούν ότι η επιστήμη δεν πρέπει να ελέγχεται ηθικά. Ούτε έχει, ούτε δεν έχει ευθύνη, λένε. Ευθύνη – γι' αυτούς- έχουν αυτοί που χρησιμοποιούν τα επιστημονικά επιτεύγματα με αλόγιστο τρόπο.»

Αναλύστε τις θέσεις των επιστημόνων και εκφράστε τις προσωπικές σας απόψεις σχετικά με την ευρύτερη κοινωνική αποστολή και ευθύνη της επιστήμης.

1

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ

Α| ΠΡΟΛΟΓΟΣ

- *Ομαλή πορεία προς την κύρια έννοια*

Το δυναμικότερο φαινόμενο → η αλματώδης ανάπτυξη της τεχνολογίας και των επιστημών → επέδρασε σ' όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας, σημάδεψε την εποχή μας.

- Σχολιασμός Δεδομένου

Παρά την προσφορά της όμως η επιστήμη δέχθηκε πολλά πυρά, κυρίως μετά τη ρίψη της ατομικής βόμβας στο τέλος του Β΄ παγκ. Πολέμου → υπεύθυνη για την ολεθριότητα των πολέμων, την οικολογική καταστροφή / τον κίνδυνο πυρηνικού αφανισμού.

Z1. Ανάλυση α' θέσης των επιστημόνων

Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΟΥΔΕΤΕΡΗ

ΓΙΑΤΙ:

- Οι επιστήμονες εξαρτώνται οικονομικά από τις κυβερνήσεις που χρηματοδοτούν τα ερευνητικά τους προγράμματα.
- Ο επιστήμονας ως πολιτικό ον έχει τα πολιτικά του «πιστεύω», την ιδεολογία του
- Η κάθε κυβέρνηση ασκεί ψυχολογική πίεση στους επιστήμονες - υπαλλήλους της, εφόσον δεσμεύονται και νομικά απέναντί της.
- Οι επιστήμονες οφείλουν να φροντίζουν για την αμυντική κατοχύρωση του κράτους (πολύ περισσότερο, όταν αυτό τους ζητείται από την ηγεσία του έθνους).

Η ΔΙΚΗ ΜΑΣ ΘΕΣΗ

- Πράγματι η επιστήμη δεν είναι πολιτικά ουδέτερη. Τα επιχειρήματα των επιστημόνων δεν είναι ανεδραφικά. Η οικονομική κυρίως εξάρτησή τους είναι δεδομένη, ακόμη κι όταν αυτή δεν είναι άμεση (από το κράτος), αλλά έμμεση (από τον ιδιώτη).
- Αυτό βέβαια δεν απαλλάσσει τους επιστήμονες από την ευθύνη τους. Οφείλουν να μην ενδίδουν σε πιέσεις της εξουσίας προκειμένου να υπηρετήσουν το σκοπό της επιστήμης.
- Δεν είναι λοιπόν πολιτικά ουδέτεροι οι επιστήμονες, θα έπρεπε όμως να είναι. Διότι σκοπός της επιστήμης είναι να υπηρετεί τον άνθρωπο, το κοινό καλό, και όχι στενά πολιτικά και οργανωμένα οικονομικά συμφέροντα.

Ανάλυση β' θέσης επιστημόνων

Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΔΕΝ ΕΛΕΓΧΕΤΑΙ ΗΘΙΚΑ

ΓΙΑΤΙ:

- Ο επιστήμονας είναι υπηρέτης του πνεύματος, ταγμένος μόνο στην αναζήτηση της αλήθειας. Άρα, η ευθύνη του περιορίζεται στα πλαίσια του ερευνητικού του προγράμματος.

- Η ευθύνη ας αναζητηθεί σ' εκείνους που χρησιμοποιούν τα επιστημονικά επιτεύγματα εις βάρος του ανθρώπου.
- Ο επιστήμονας σήμερα είναι απόλυτα εξειδικευμένος. Συχνά λοιπόν δεν έχει γνώση του όλου έργου και κατά συνέπεια αγνοεί και τις συνέπειές του.
- Αν η επιστήμη έκανε πίσω κάθε φορά που η ηθική το απαιτούσε, τότε θα βρισκόμασταν ακόμη σε πρωτόγονο στάδιο ανάπτυξης. Άλλωστε, η ιστορία δικαίωσε την επιστήμη (μεταγγίσεις αίματος, μεταμοσχεύσεις, Γαλιλαίος...).
- Κάθε επίτευγμα μπορεί να χρησιμοποιηθεί και αρνητικά. Άρα τι ζητούν οι επικριτές; Να σταματήσει η εξέλιξη της επιστήμης;

Η ΔΙΚΗ ΜΑΣ ΘΕΣΗ

- Ανυπόστατο το τελευταίο επιχείρημα των επιστημόνων. Κανείς δε ζητά βέβαια την «κατάργηση» της επιστήμης. Οι κατηγορίες δεν αφορούν φυσικά όλους τους επιστήμονες, αλλά εκείνους που δρουν κατά παραγγελία κάποιων πολιτικών ή στρατιωτικών ηγετών, εκείνους που εργάζονται σε πολεμικές βιομηχανίες, όσους σε τελική ανάλυση αρματώνουν συνειδητά η ασυνείδητα τους δολοφόνους της ανθρωπότητας.
- Η ευθύνη τους είναι μάλιστα ανάλογη της δυνατότητάς τους να προβλέψουν τις συνέπειες του έργου τους. Δυνατότητα που σήμερα θεωρείται δεδομένη σχεδόν. Ωστόσο, στα πρώτα στάδια της έρευνας (εφόσον βέβαια υπάρχει αγαθή πρόθεση) η ευθύνη μπορεί να είναι όντως μικρή, όμως όχι αμελητέα.
- Δύσκολα κανείς σήμερα δύναται να επικαλεστεί την άγνοια, αφού η ιστορία έχει πια μιλήσει: Χιροσίμα, Ναγκασάκι, Τσερνομπίλ, Περσικός... Δεν είναι εύκολο να πιστέψουμε στην αφέλεια των "ειδικών" και (παρα)μορφωμένων.
- Στο κάτω - κάτω ο επιστήμονας δεν είναι απλά κατασκευαστής προϊόντων που η χρήση τους έγκειται στους καταναλωτές, είναι φορέας γνώσης και η γνώση είναι δύναμη (Fr. Bacon). Και η δύναμη φορτώνει ευθύνη τον κάτοχό της. Η ευθύνη μας είναι πάντα ανάλογη της δύναμης μας. Αντίστροφα: η δύναμη στα χέρια ανθρώπων που δεν έχουν συναίσθηση της ευθύνης τους αποβαίνει καταστροφική.

- Η αρχαία ελληνική σκέψη είχε συνδέσει άρρηκτα την ηθική με την επιστήμη. [Πλάτωνας: «Πάσα επιστήμη χωριζομένη αρετής ου σοφία αλλά πανουργία εστί.»]
- Σκοπός της επιστήμης είναι η υπηρετήση του κοινού καλού → ακέραια η ευθύνη του επιστήμονα που δημοσιοποιεί η παραδίνει τα έργα του πριν βεβαιωθεί για την ορθή χρήση και χρησιμότητα αυτών.

Z2. Η ευρύτερη κοινωνική αποστολή της επιστήμης

- Έχει ανθρωποκεντρικό περιεχόμενο και στόχο. Όχι στο δόγμα «η επιστήμη για την επιστήμη», η επιστήμη για τον άνθρωπο.
- Έχει οικουμενικό χαρακτήρα, δεν πρέπει να εγκλωβίζεται σε εθνικά σύνορα και συμφέροντα. [«Η επιστήμη δεν έχει πατρίδα».]
- Ο επιστήμονας οφείλει να είναι ανιδιοτελής, να έχει συνείδηση λειτουργού κι όχι στυγνού επαγγελματία, να αρνείται την υποταγή σε οργανωμένα συμφέροντα οικονομικά και πολιτικά, να καταστρέφει το έργο του όταν κρίνει ότι μπορεί να αποβεί μοιραίο.
- Χρέος του να καθοδηγεί για την ορθή χρήση των ανακαλύψεών του, να εκλαϊκεύει τη γνώση.
- Να μεθοδεύει την έρευνα, να ελέγχει και να κρίνει με ανθρωπιστικά κριτήρια τα μέσα, τις διαδικασίες που ακολουθούνται.
- Οφείλει να αναπτύσσει πλούσια κοινωνικο-πολιτική δράση. Το χρέος του δεν εξαντλείται στην ερευνητική του δραστηριότητα. Πρέπει να ενημερώνεται, να ενδιαφέρεται, να συμμετέχει στα κοινά, να κρίνει, να εκφράζει τη γνώμη του, να συμπάσχει με το κοινωνικό σώμα. Έχει γνώση, οξύνοια, αντιληπτική ικανότητα εξαιρετική και τόσες άλλες αρετές που δεν του επιτρέπουν την αποχή του. Άλλωστε, όλες αυτές τις αρετές τις χρωστάει ως ένα μεγάλο βαθμό στο κοινωνικό σύνολο που τον «έθρεψε» πνευματικά.